ARCHITECTURE AND CONSTRUCTION

DOI: https://doi.org/10.64076/ap261102.01

Viktoriia Ihnatieva
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine
ORCID iD: 0000-0002-9688-4992
Kateryna Dolynchuk
Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine
ORCID iD: 0009-0001-6270-7664

THE INFLUENCE OF SMALL ARCHITECTURAL FORMS ON THE FUNCTIONALITY AND COMFORT OF RESIDENTIAL SPACES

Abstract. The role of small architectural forms in shaping a comfortable residential and recreational environment is examined. Their utilitarian, aesthetic, and social functions are summarized. The relationship between the functional purpose of small architectural forms, their placement conditions, and operational characteristics is analyzed, taking into account accessibility, ergonomics, and safety requirements. The importance of an integrated approach to the selection of materials, placement, and maintenance of landscaping elements is substantiated.
Keywords: small architectural forms, residential environment, recreational space, landscaping, accessibility, ergonomics, safety.

Вікторія Ігнатьєва
Тернопільський національний технічний
університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна
ORCID iD: 0000-0002-9688-4992
Катерина Долинчук
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя, Тернопіль, Україна
ORCID iD: 0009-0001-6270-7664

ВПЛИВ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ НА ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ І КОМФОРТ ЖИТЛОВИХ ПРОСТОРІВ

Анотація. Розглянуто роль малих архітектурних форм у формуванні комфортного житлового й рекреаційного середовища. Узагальнено їхні утилітарні, естетичні та соціальні функції. Проаналізовано взаємозв'язок між функціональним призначенням МАФ, умовами їхнього розміщення та експлуатаційними характеристиками з урахуванням вимог доступності, ергономічності й безпеки. Обґрунтовано важливість комплексного підходу до вибору матеріалів, розміщення та утримання елементів благоустрою.
Ключові слова: малі архітектурні форми, житлове середовище, рекреаційний простір, благоустрій, доступність, ергономічність, безпека.

Комфортність житлового середовища визначається не лише якістю будівель і транспортної інфраструктури, а й організацією відкритих просторів, у яких відбувається значна частина повсякденної активності мешканців. Прибудинкові території використовують для прогулянок, відпочинку, дитячих ігор, спілкування та фізичної активності. Якщо такий простір зведений переважно до транзитної зони або місця паркування, його рекреаційний і соціальний потенціал реалізується недостатньо. Важливим інструментом організації цих територій є малі архітектурні форми (МАФ), які мають розглядатися не як випадковий набір предметів благоустрою, а як взаємопов'язані елементи просторової системи [1-4].

Метою роботи є визначення взаємозв'язку між функціональним призначенням малих архітектурних форм (МАФ), умовами їхнього розміщення та експлуатаційними характеристиками у формуванні комфортного житлового й рекреаційного середовища.

МАФ виконують утилітарну, естетичну та соціальну функції. Утилітарне призначення полягає у забезпеченні повсякденних потреб користувачів: лавки створюють місця для сидіння, урни допомагають підтримувати чистоту, навіси та перголи забезпечують затінення, огородження сприяють упорядкуванню території, а дитячі й спортивні комплекси розширюють можливості дозвілля. Естетична функція пов'язана з формуванням цілісного візуального образу простору. Узгоджені за формою, кольором, пропорціями та матеріалами елементи благоустрою допомагають уникати візуального безладу. Водночас декоративність не повинна переважати над практичністю, довговічністю та зручністю використання [3; 4].

Соціальна функція МАФ виявляється у створенні умов для неформального спілкування й підтримання сусідських зв'язків. Зокрема, місця для сидіння біля дитячих майданчиків дають змогу дорослим відпочивати й наглядати за дітьми, а лавки вздовж пішохідних маршрутів полегшують пересування людям старшого віку та користувачам з обмеженою мобільністю. Отже, значення МАФ полягає не тільки в обладнанні території, а й у підтримці різних сценаріїв її повсякденного використання [5; 6].

Ефективність МАФ залежить від їхнього розташування щодо пішохідних маршрутів, зелених насаджень, освітлення, джерел шуму та руху транспорту. Важливо передбачати логічне функціональне зонування: місця спокійного відпочинку, дитячих ігор, спілкування та фізичної активності мають бути взаємопов'язаними, але не створювати небезпечних конфліктів. Місця для сидіння доцільно розміщувати в комфортних зонах, за можливості поблизу озеленення й затінення. Дитячі майданчики мають бути добре оглядовими, мати безпечне покриття та бути відокремленими від автомобільного руху.

Доступність передбачає можливість користування простором різними групами населення, зокрема дітьми, людьми старшого віку та особами з інвалідністю. Під час планування необхідно враховувати безперешкодність маршрутів, достатню ширину проходів, належне освітлення, зручність підходу до обладнання та можливість перепочинку. Ергономічність визначається відповідністю форми, розмірів і конструкції виробу потребам людини та умовам використання. Навіть зручна лавка не виконуватиме належної функції, якщо до неї неможливо безпечно дістатися або вона перешкоджає руху пішоходів. Вимоги доступності та інклюзивності мають ураховуватися разом із загальним плануванням території [1; 7; 8].

Безпека МАФ охоплює механічну стійкість конструкцій, надійність кріплень, відсутність гострих кутів і небезпечних виступів, а також належний стан поверхонь та з'єднань. Матеріали мають відповідати умовам зовнішньої експлуатації, зокрема впливу опадів, сонячного випромінювання, перепадів температур і механічних навантажень. Для металевих елементів важливий захист від корозії, для дерев'яних – запобігання гниттю, розтріскуванню та утворенню скалок, а для полімерних – збереження цілісності під впливом ультрафіолету й температурних коливань. Поверхні, з якими контактують користувачі, повинні бути безпечними на дотик і не мати пошкоджень.

Під час вибору конструкцій доцільно враховувати не лише початкову вартість, а й очікуваний строк служби, інтенсивність використання, можливість ремонту та заміни окремих компонентів. Довговічність має економічне, функціональне й естетичне значення: корозія, тріщини, деформації та зношені покриття погіршують вигляд простору, а пошкоджені елементи можуть становити загрозу. Тому навіть якісно спроєктовані МАФ потребують регулярного огляду, очищення, ремонту та належного технічного обслуговування. Комфортне середовище формується не лише на етапі проєктування, а й протягом усього періоду експлуатації [1; 9].

Аналіз показує, що ефективність малих архітектурних форм визначається не самою наявністю елементів благоустрою, а відповідністю їхнього призначення умовам конкретної території та потребам її користувачів. Лавки, навіси, огородження й ігрове обладнання мають розміщуватися з урахуванням пішохідних маршрутів, функціонального зонування, озеленення та безпечного віддалення від автомобільного руху. Доступність і ергономічність необхідно оцінювати разом із розташуванням об'єкта: зручна конструкція не забезпечує комфорту, якщо до неї важко дістатися або вона перешкоджає пересуванню. Вибір матеріалів і конструктивних рішень має враховувати атмосферні впливи, зношування, можливість ремонту та очікуваний строк служби. Необхідною умовою збереження безпечного стану МАФ є регулярне технічне

обслуговування. Таким чином, під час проєктування доцільно комплексно перевіряти функціональну доцільність, просторову сумісність, доступність, безпеку й експлуатаційну придатність кожного елемента. Такий підхід дає змогу оцінювати МАФ не ізольовано, а як складову організації житлового середовища.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Планування та забудова міст, селищ і функціональних територій. Благоустрій територій (ДБН Б.2.2-5:2011, зі змінами № 1–3). (2022, 1 вересня). *Державні будівельні норми України*. https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_b_2_2_5_2011/1-1-0-1033.

2. Хартей, Е. Е., & Гудь, М. І. (2022). Озеленення фасадів багатоповерхових житлових будинків. *Матеріали V Міжнародної студентської науково-технічної конференції" Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання"*, 17-18.

3. Обуховська, Л. (2020). Малі архітектурні форми як поліфункціональні об'єкти дизайну. In *Актуальні проблеми сучасного дизайну*. Київський національний університет технологій та дизайну.

4. Ковальський, В. П., & Пиндик, К. (2015). Малі архітектурні форми, їх переваги та недоліки (на прикладі міста Вінниця).

5. UN-Habitat. (2020a). *City-wide public space strategies: A guidebook for city leaders*. United Nations Human Settlements Programme. https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/03/cwpss_guidebook_20200116.pdf.

6. World Health Organization Regional Office for Europe. (2016). *Urban green spaces and health.* https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2016-3352-43111-60341.

7. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення (ДБН В.2.2-40:2018, зі Зміною № 1). (2018, 30 листопада). *Державні будівельні норми України*. https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832.

8. Ігнатьєва, В. Б. (2026, April). Веломобільний транспорт в структурі міської забудови. In *Проблеми та перспективи розвитку автомобільного транспорту*. Вінницький національний технічний університет.

9. Ігнатьєва, В. Б., & Данильченко, С. М. (2024). Ways to create a safe environment for travelling on public roads of within settlements. *Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві*, *37*(2), 26-29.